are included in the numbers of decision: REF, enacted on referendum issues; ORGA, enacted on issues of the organization of the Constitutional Council, etc.

Since, despite all the diversity of functions of the Constitutional Council of France, therefore, its main purpose remains the constitutional control. Therefore, using the criterion of powers, under which decisions are made, in terms of initial graduation one should point out the decisions on issues, which are connected with providing compliance of the Constitution with regulatory acts (assuring the priority of the Constitution), and decisions passed while carrying out other powers.

Decisions of the Constitutional Council outstand with being formal and brief. A decision can take literally a few paragraphs. The most frequently, the Constitutional Council merely refers to a constitutional norm or is limited to the phrase "these provisions do not contradict the Constitution", giving guidance and justifying its position in the least.

Key words: Constitutional Council, France, constitutional status, legal status.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.24

УДК 342.2+342.7

А.А. КАЛАРАШ

Андрій Андрійович Калараш, здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України, суддя Верховного Суду України*

ORCID: 0000-0003-4408-8289

КОНС'ЮМЕРИЗМ ТА КОМУНІТАРИЗМ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕТЕРМІНОВАНOSTІ ТА ВЗАЄМОДІЇ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Постановка проблеми. В умовах економічної, політичної і правової глобалізації, коли сучасний світ переживає перехід до постіндустріальної стадії розвитку, проявляється безліч проблем, що обумовлені тенденціями розвитку держав в умовах посткапіталістичної формації, яка характеризується вадами техногенної цивілізації західних розвинених держав.

У пошуку їх рішень активна роль належить соціальній філософії, яка не тільки звертає пильну увагу на проблеми суспільного устрою, а й акцентує її на проблемах людини, що стали особливо актуальними в сучасних умовах існування демократичної правової державності та міжнародної спільноти держав, що пов'язані між собою міжнародним договірним правом, яке базується на колективних облігаторних зобов'язаннях.

Життя в техногенній цивілізації, що в умовах повсякденності характеризується локальним рівнем її практичної реалізації, бо саме на цьому рівні кожна людина, проживаючи в локальному соціумі, здійснює свій життєвий цикл, актуалізувало одне з обов'язкових, характерних, типових і стереотипних її (людини) вимірювань, яке могло б залишатися без уваги в історії традиційних суспільств, але в сучасний період світового розвитку в умовах глобалізації та її глобальних інтеграційних тенденції стає фактично центральним. Йдеться про фактичне споживання як природної і природженої властивості людського існування, більш широко, як однієї із невід'ємних характеристик сутності людини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Треба наголосити на тому, що наведена сторона людської суті як її характерологічний елемент стала привертати увагу філософів і всіх вчених-гуманітаріїв тільки в період переходу від індустріального суспільства до постіндустріального, бо саме у процесі такого переходу споживча орієнтація та споживчі параметри індустріального суспільства набули не тільки нових рис, а й нових характерних якісних вад, опис яких виявився неможливим без прогнозу перспектив споживання, особливо зважаючи на необхідність врахування відповідних ресурсів та колективного способу для досягнення цього стратегічного завдання. Звідси й актуалізувалась теорія комунітаризму, яку тісно і органічно пов'язали з проблематикою захисту прав споживачів.

Отже, саме тому роботи, присвячені функціонуванню постіндустріального суспільства, звернені поряд з іншими проблемами до вивчення проблем споживання. Останнє означає, що проблеми, породжені науково-технічним і технологічним розвитком суспільства, особливо західного, набувають в тій або іншій формі значимий характер для всього людства. Ідеологія комунітаризму, на думку її провідних теоретиків, таких як М. Кастельс, М. Сендел, Р. Рорті, М. Уолцер, А. Макінтайр, А. Етціоні та інших, набула відповідної актуалізації та свого динамічного розвитку, бо виникла глибока криза багатьох ідеологічних конструкцій у межах філософської та політичної думки, розроблених ще в XIX ст. На думку комунітаристів, такий тривалий період функціонування зазначених ідеологічних постулатів, які впливали на формування державного і суспільного устрою, призводить до зменшення їх «працездатності» в умовах інформаційної революції і глобалізації сучасного світу¹.

Одночасно з констатацією факту про необхідність заміни глобальних ідеологічних орієнтирів, наведені представники політичної доктрини обґрунтовують цінність феноменології колективізму з нових методологічних позицій, відкидаючи теоретичні напрацювання традиційного марксизму, який передбачає можливість

досягнення колективістського ідеалу виключно революційним шляхом. Отже, сучасні комунітаристи відкидають ідею радикально оновлення громадянського будівництва, оскільки вважають, що підприємницькі кола вже органічно вкорінені в реальних соціальних практиках, традиціях взаємин і культури та підкреслюють, що цим фактом не можна нехтувати, навпаки, йому необхідно приділяти набагато більше уваги в рамках кожного конкретного суспільства. Бо благо індивідів, з точки зору даного підходу, не може визначатися конкретною особистістю, воно, так само як і сама їх ідентичність та здатність до моральної дії, «пов'язане з спільнотами, до яких вони належать, і конкретними соціальними і політичними ролями, які вони виконують»². Отже, тут постає завдання виділення раціонального змісту різних теоретичних форм комунітаризму, що актуалізує подальше доктринальне супроводження і забезпечення цього важливого соціально-політичного і соціально-праксеологічного феномена.

Разом із тим необхідно зазначити, що у вітчизняній правовій науці питанням становлення і розвитку комунітаризму, особливо в контекстуалізації становлення та розвитку конс'юмеризму, його ідеології та форм прояву у соціальному бутті тощо увага фактично не приділялась. Звідси дослідження цього феномена, особливо у наведеній колаборації комунітаризму і конс'юмеризму, є не тільки вкрай науково актуальним, а й практично обґрунтованим.

Тому **метою** цієї статті є дослідження актуальних питань детермінованості та взаємодії конс'юмеризму та комунітаризму саме у контекстуалізації захисту прав споживачів, що здійснюється в рамках територіальної громади (далі – ТГ), реалізація якого обумовлюється, об'єктивується та актуалізується настановами комунітаризму.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація, що охоплює практично всі сторони і аспекти існування та функціонування держав і народів, що їх населяють, об'єктивно потребує розробки й застосування нових ідей і форм соціальності, що можуть у майбутньому, по-перше, виступати ефективними і результативними об'єктами-суб'єктами управлінської діяльності на рівні локального соціуму, тобто там, де така управлінська діяльність здійснюється; по-друге, такими об'єктами-суб'єктами, що володіють соціально заданими інтенціями, установками, устремліннями, потребами, інтересами, телеологічними домінантами, що продукують члени локального соціуму є жителі-члени ТГ, що функціонують в умовах місцевого самоврядування (далі – МСВ); та які, по-третє, мають механізми їх вирішення й реалізації, що створені в локальному соціумі.

Зокрема, йдеться про ідеологію комунітаризму, прихильники якої своєю головною метою вважають моделювання нових форм соціальності, покликаних сприяти гармонійному розвитку людини в умовах, коли розвинені держави уособлюють ті чи інші моделі інформаційного суспільства та його модифікації.

У зазначених вище умовах процеси глобалізації трансформують споживання і споживчу орієнтацію в універсальну рису суспільного життя, що також актуалізує завдання дослідження споживання і перспектив людини-споживача в сучасній соціальній динаміці. Це детермінується тим, що глобалізаційні процеси безпосередньо зачіпають кожну людину, незалежно від того, де та живе і до якого типу суспільства належить. І це стосується не тільки сфери економіки, хоча саме ця сфера найбільш яскраво демонструє вплив глобалізації на життя людей, а й сфери культури, політики, виробництва, біологічного виживання і т. д.

По суті, глобалізація має своє відношення і свій вимір усього того, що відбувається в сучасному світі та з кожною конкретною людиною, бо через складні багаторівневі та багатофакторні горизонтально-вертикальні зв'язки аксіологічно-ідеологічного, онтологічно-економічного, праксеологічно-політичного, функціонально-управлінського, конотаційно-соціального, наративно-культурологічного, екологічного, ресурсного та іншого характеру, що мають свою об'єктивну і об'єкту основу на локальному рівні функціонування соціуму – в рамках ТГ на рівні МСВ, активно «затягують» та апіорі і пасивно включають людину в глобальні процеси, без врахування її особистісних настанов та суб'єктивних потреб. До таких глобальних процесів, що мають свій суттєвий індивідуальний рівень, належать проблеми споживання, що перетворюють кожну конкретну людину – на людину-споживача (*consommateur humain*).

Необхідно наголосити на тому, що ідеологія споживання входить до числа головних традиційних ідеологій, бо відображає екзистенційні потреби людини та її настанови упродовж усього її життєвого циклу. Виходячи з цього, термінологічна зв'язка «ідеологія споживання», що практично в результаті свого досить суттєвого поширення, а також абсолютного соціального і політичного значення трансформується в терміно-систему, повинна виступати в якості предмета не тільки соціально-філософського, а й соціально-правового і соціально-культурного аналізу, хоча і перше, і друге, і третє практично не зустрічається. Звідси й актуалізується такий різновидовий аналіз, причому з використанням системного аналізу опорних термінів, яким у наведеній терміносистемі виступає термін «ідеологія».

Отже, треба зазначити що в історичній ретроспективі існуванні і розвитку власне філософії поняття «ідеологія» існувало в кількох основоположних сенсах: 1) як вчення про закони формування ідей (Д. де Тра-сі) (нормативно-предметний підхід. – *авт.*); 2) як ідеалістична (помилкова) форма суспільної свідомості (К. Маркс і Ф. Енгельс) (психологічний підхід. – *авт.*); 3) як теоретичний рівень суспільної свідомості, що має класову природу (марксизм) (класовий підхід. – *авт.*); 4) як раціоналізація вітальних потреб, бажань, надій людей (Г. Шиллер, Л. Альтюсер) (соціально-екзистенційний підхід. – *авт.*); 5) як дискурс, що виражає волю до тотальності (С. Жижек, М. Пеше) (всезагальний (абсолютистський) підхід. – *авт.*) та ін.³. У контексті нашого дослідження нас цікавить насамперед соціально-екзистенційний підхід до розуміння феноменології ідеології, який містить раціональний підхід (осмислення) вітальних потреб (інтенцій), бажань (інтересів), надій (поведінкових настанов) людей, їх атитюдів, що насамперед народжуються в межах ТГ, де вони існують та функціонують в умовах повсякденності, здійснюючи свій життєвий цикл в рамках МСВ. Існування тут ідеології як такої не тільки ставить відповідні цілі щодо розвитку та вдосконалення життєвих форм людей у межах ТГ, а також наповняють їх існування екзистенційним змістом та іншими змістовно-телеоло-

гічними настановами, що викликані до життя індивідуальними, природними, статевими, віковими, національними, професійними, культурними та іншими пріоритетами їх існування та розвитку.

Дослідники цього феномена виділяли дві основні його функції:

1) функцію апології (захисту) існуючого ладу і маніпуляції свідомістю мас з боку правлячого класу (К. Манхейм, Г. Плеснер, М. Хоркхаймер), тобто, йдеться про захисну функцію ідеології, яку формує, розробляє, легалізує, втілює в суспільство, легітимізує та вдосконалює правлячий клас;

2) функцію адаптації людини до суспільного середовища за допомогою формування цінностей і норм його існування (Е. Дюркгейм)³, – тут йдеться про позитивну функцію ідеології, що скерована на формування відповідної аксіології існування соціуму, через визначення його відповідних ціннісних орієнтирів та параметрів і подальшого розвитку в контексті їх застосування.

Сучасні вітчизняні та західні дослідники феномена ідеології в рамках філософії науки як такої займають різні позиції з багатьох питань теорії цього феномена. Так, на думку К. Гирца, що сповідує парадигмально-творчий підхід, ідеології «розмічають» незнайомий соціальний простір, допомагаючи людям орієнтуватися в ньому, усвідомлювати зміст своїх дій і свого існування в цілому⁴. Тобто тут визнається важлива ініціююча, ідентифікуюча, прогностична та праксеологічна ролі ідеології в суспільстві, а саме: розуміються універсальні можливості ідеології для пізнання невідомого і незвіданого, а також її релятивістсько-інструментальні можливості для формування відповідних поведінкових і діяльнісних настанов людини та форм їх реалізації, що дуже важливо в умовах повсякденності й реалізації людського життєвого циклу.

Дослідник В.С. Малицький, розуміючи ідеологію в більш функціонально-діяльнісному ключі, вважає її системою знань і цінностей, яка визначає розвиток і функціонування суспільства⁵ та переконаний, що вона організовує, регулює, спрямовує, інтегрує діяльність особистостей у всіх сферах суспільства⁵. Тобто тут йдеться про суттєве змістовно-функціональне та динамічне навантаження цього феномена, за допомогою якого здійснюється різноманітна діяльність людей на загальних засадах, що їх об'єднують. Звідси можна говорити про системно-комплексний характер ідеології, що володіє відповідними управлінсько-парадигмальними засадами, які призводять в процесі їх реалізації до відповідних соціальних результатів. На користь своєї позиції наведений автор стверджує, що в суспільстві, позбавленому ідеології, люди «губляться», не розуміють сенсу того, що відбувається, не бачать перспективи, майбутнього. Отже, йдеться не тільки про обов'язкову і іманентну наявність ідеології в суспільстві, а й про її великий прогностично-перспективний потенціал.

Розглядаючи доктринальні позиції щодо ролі і значення ідеології в суспільстві, треба враховувати важливе методологічне значення виділення двох рівнів існування ідеології: теоретичного і буденного (В.С. Малицький)⁵. Перший, теоретичний рівень, утворюють теорії ідеологів-професіоналів: філософів, соціологів, політиків. Другий, буденний, звичайний рівень формується ідеологічними знаннями і уявленнями широких мас людей та проявляється у їх діяльнісній поведінці. Причому така загальна ідеологія може бути сформована двома шляхами:

- 1) через пропагандистську діяльність професійних ідеологів;
- 2) самостійно, в процесі діалогової практики людей (М.М. Бахтін)⁵.

Наведені теоретичні положення становлять великий науковий і праксеологічний інтерес у контекстуалізації дослідження, що проводиться, бо формування індивідуальної, групової і колективної ідеології здійснюється на локальному рівні соціуму в рамках ТГ в умовах МСВ спочатку на особистісному, згодом – груповому, а потім і на колективному рівнях впливу.

У наведеному контексті становить інтерес соціально-філософський аналіз феномена ідеології, який відрізняється від соціологічного аналізу не тільки більш широким планом його дослідження в соціальній системі, а й більш яскравою демонстрацією впливу феномена ідеології на людську спільноту, торкаючись глибинних процесів її існування, функціонування й розвитку. Так, цей аналіз передбачає дослідження ідеології в двох аспектах:

1) гносеологічному – коли з'ясовується місце феноменології ідеології в системі суспільної свідомості, її предметного поля, ступінь адекватності суспільної реальності – йдеться про формування відповідних ідеологічних установок у членів людської спільноти – членів ТГ, що перетворюються на їх діяльнісно-ціннісні настанови в їх поведінці (пізнавальний критерій. – *авт.*);

2) онтологічному – коли феноменологія ідеології досліджується у зв'язку з усіма сферами суспільства, механізмами її формування і функціонування – тут проявляється позитивна роль ідеології як важливого елементу повсякденності, в умовах якої існують ТГ та її члени – жителі, що за використання МСВ реалізують свої різноманітні життєві устремління, що мають поліоб'єктними та різнорівневий характер, згідно з настановами, що адекватно відображають конкретну ідеологічну позицію (змістовно-сутнісний критерій. – *авт.*).

Саме наведені особливості соціально-філософського аналізу ідеології в цілому збігаються, адекватно відображають, а також наочно визначають його основні напрями щодо ідеології споживання. Такий висновок аргументується наступними положеннями:

– по-перше, необхідно визнати і констатувати, що ця ідеологія існує переважно на буденному рівні – тобто споживання, як використання продукту для задоволення потреб⁶, здійснюється в умовах повсякденності, де реалізується буття конкретної людини, а звідси можна резюмувати, що споживання є іманентною, невід'ємною і характерною рисою конкретної людини, що існує та функціонує в межах ТГ в рамках МСВ на локальному рівні соціуму (*буттєво-повсякденний критерій. – авт.*), і саме така ідентифікаційна ознака повинна застосовуватись до всіх критеріїв, що визначено нижче;

– по-друге, вона розповсюджується, використовується і застосовується переважно до асоціацій людей (груп, колективів), що феноменологія споживання як така у людському соціумі носить не стільки індивідуальний, скільки в основному колективний характер (*суб'єктно-асоціативний критерій. – авт.*);

– по-третє, вона розповсюджується, використовується і застосовується для визначення використання продукту на відповідній території, де існує та функціонує територіальна спільнота людей – ТГ (*предметно-територіальний критерій*. – *авт.*);

– по-четверте, вона має теоретичний вираз тільки в якості соціологічних і філософських досліджень споживання, які мають нейтральний або критичний характер, але вона не існує у вигляді певного вчення, в якому містилося б її позитивний виклад і обґрунтування (*соціально-філософський критерій*. – *авт.*);

– по-п'яте, ідеологія споживання здійснює свій імперативний вплив через сукупність ідей, що відбивають, з одного боку, і формують, з іншого, споживчу практику сучасного ліберально-демократичного суспільства, що отримала назву «конс'юмерізму» (М. Майлс) (*ідентифікаційно-праксеологічний критерій*. – *авт.*);

– по-шосте, поняттям конс'юмерізму представники доктрини об'єднують два різних поняття: «споживання» та «споживацтво»⁷, що конкурують між собою у яскраво вираженому ідеологічному розумінні і змістовно-телеологічному навантаженні. Саме у цьому розумінні, споживацтво – це особливий тип споживання, що відрізняється від інших його типів, головною особливістю якого є цільова орієнтація не стільки на задоволення природних матеріальних і духовних потреб людини, скільки на збереження її соціального статусу або придбання більш високого. Отже, споживацтво виступає як практика надмірного споживання, що характеризується тенденцією до нескінченного збільшення його обсягу (*демаркаційно-видовий критерій*. – *авт.*);

– по-сьоме, треба розуміти, що споживацтво обумовлено насамперед соціальною природою споживання, звідси у його соціології виявлено, що навіть в індивідуальному споживанні людина обов'язково співвідносить свої дії з діями представників певних соціальних груп (В.В. Радаєв). Більш того, вона стає «об'єктом пильної уваги і соціального контролю з боку цих груп, які таким чином регулюють і масштаб, і форми споживання тих чи інших благ»⁸ (*соціально-негативний критерій*. – *авт.*).

Отже, розглядаючи наведені вище критеріальні ознаки ідеології споживання, треба констатувати, що всі вони «обертаються» навколо локального соціуму, ТГ та МСВ, бо саме вони виступають природним простором, основоположною організаційною формою та соціально-нормативною інституцією, що формують, організують, легалізують, легітимізують, забезпечують, реалізують, прогнозують і вдосконалюють різні аспекти, засади і принципи споживання людиною продуктів, що є об'єктивно необхідними для її існування та стабільного функціонування і які вона споживає поряд з іншими людьми, що входять в локальний соціум.

Саме генетичне наближення феноменології споживання до реалізації в локальному соціуму детермінує його особливу роль в теорії комунітаризму. Наведений висновок детермінується наступними аргументами:

– комунітаризм виступає як філософська засада сучасної теорії колективізму⁹. Це було детерміноване особливостями саме феномена колективізму, який: по-перше, носить поліморфічний (багатоаспектний) характер (ознака різноманітності. – *авт.*); по-друге, лежить в основі створення, існування і функціонування будь-якого суспільства, бо кожне з них теоретично своєрідно відображає його (основоположно-статична ознака. – *авт.*); по-третє, ідеали колективістського улаштування суспільства протягом останніх півтора століття постійно варіюються завдяки зміні соціальних телеологічних домінант (історико-динамічна ознака. – *авт.*); по-четверте, таке варіювання в європейській соціальній думці є багатопредметним та багаторівневим, бо воно сягає від тверджень загальнонаціональних ідеалів класової солідарності або єдиного для всіх громадянства до ідеалів переважно локального характеру – щодо об'єднання за принципом етнічного походження, культурної ідентичності або спільного проживання за територіальною ознакою (варіабельна ознака. – *авт.*); по-п'яте, не зважаючи на останнє, все теорії і філософські конструкції, які відстоювали дані ідеали, визнавали пріоритет суспільства як основної концептуальної ланки, що вимагає форми і визначення, в тому числі й у територіальному вимірюванні (ознака наявності імперативного концепту. – *авт.*); більш того, по-шосте, не зважаючи на зниження інтересу дослідників до проблем колективізму у XX ст., коли втрачалась сама цінність людської спільноти на фоні зростання проблеми свободи і прав кожної конкретної особистості, тобто визнання, що суспільство може досягти своїх колективних ідеалів лише в тому випадку, якщо почне підходити до власного реформування з проблем індивідуума (ознака пріоритету феноменології індивіда. – *авт.*); по-сьоме, об'єктивізації, актуалізації і активізації феноменології колективізму, вже на фоні проблематики індивідуума проблем ідентичності, культури, релігійної приналежності та ін. сприяли суттєві зміни в глобальній суспільній свідомості, коли ця феноменологія знову зайняла те місце, яке вона повинна займати у соціальному прогресивному розвитку, бо її вплив на індивідуума залишається і природним, і великим, і вирішальним. Отже, зважаючи на колективний характер споживання в рамках ТГ в умовах МСВ, теорія комунітаризму набуває не тільки суттєвої наукової, а й конкретної праксеологічної значущості як своєрідний індикатор формування спільноти, заснованої на усвідомлених інтересах та визначених і усвідомлених параметрах ідентичності;

– такій соціальній реабілітації та реновації колективізму сприяли наукові праці сучасних вчених-політологів, соціологів і правознавців (вже зазначались М. Сандел, М. Уолцер, А. Макінтайр, А. Етціоні), в яких обґрунтована цінність колективізму з нових методологічних позицій, а саме з позицій комунітаризму;

– в основі сутності комунітаризму лежить відповідна заміна методологічного інструментарію щодо досягнення основоположної телеологічної домінанти соціуму – досягнення колективістського ідеалу. Замість революційних змін, які пропонували марксисты, сучасні комунітаристи пропонують ідеї еволюційного і реформістського оновлення суспільства;

– в основі такого суспільного оновлення лежать тези про: а) архіважливість та іманентність наявності в локальному суспільстві діяльності підприємницьких структур, що є двигуном локального і загальнодержавного прогресу; б) наявність у підприємницьких кіл відповідних і реальних форм історико-соціальної практики, відповідних традицій взаємин і культури, що на них базуються. Саме це виступає не тільки економічною цінністю кожного суспільства, джерелом його соціального розвитку, а й екзистенційними форма-

ми людської індивідуальної, групової або колективної діяльності в умовах повсякденності та МСВ; в) те, що соціальне благо індивідів (включаючи, права споживачів), як і їх ідентичність (приналежність до відповідної ТГ) пов'язані з рольовими позиціями, які вони виконують в локальному соціумі, у межах якого вони функціонують;

– ідеологія комунітаризму підтверджується функціонуванням і розвитком ринкової економіки, коли виробництво спрямоване на випуск товарів на засадах попиту і споживання. Саме тоді споживання, його рівень конкретно людиною стає ілюстрацією успішності розвитку як економіки, так і локальної спільноти людей, де здійснюється практична економічна діяльність;

– слід враховувати й те, що хоча ідеологія споживацтва поширена в усьому світі, провідна роль у її формуванні належить економічно розвиненим державам, де завдяки досягненням науково-технічного прогресу виробництво досягло найвищої продуктивності, що обумовило перевиробництво основних споживчих благ. Більш того, виникає безкінечне коло попиту і виробництва, в якому ідеологія споживацтва забезпечує постійний і нескінченний споживчий попит, сприяючи розвитку матеріального виробництва. У таких умовах споживання виступає рушійною силою розвитку виробництва, скріплюючи членів суспільства на основі високого рівня споживання. Отже, розвиток натурального господарства та товарного виробництва трансформуються у виробництво, у кінцевому рахунку, заради споживання;

– у державах з низьким рівнем розвитку ринкової економіки, в умовах дефіциту основних матеріальних благ, обумовленого низьким рівнем розвитку матеріального виробництва, споживання матеріальних благ виступає кінцевою метою трудової діяльності індивіда і сенсом його життя. Але, водночас, зв'язки, що скріплюють членів соціуму, в таких умовах є нестійкими, алогічними і антагоністичними, бо вони існують або завдяки класовій ідеології, що нав'язується зверху пануючими класами, або завдяки загрози застосуванню сили з боку публічної влади. У таких умовах ідея комунітаризму на фоні низького рівня споживання не спрацьовує належним чином;

– разом із тим орієнтація виробництва і трудової діяльності людини тільки на споживання є історично минулою, оскільки сутність людини виражається не в споживанні, а у творчій діяльності³. Отже, поки матеріальних благ в суспільстві не вистачає, людина живе для того, щоб споживати. Але в умовах повного задоволення необхідних матеріальних потреб вона отримує можливість споживати для того, щоб жити, а останнє означає насамперед – займатися творчістю.

Висновки. Резюмуючи, з наведеного вище можна зробити декілька висновків методологічного характеру, а саме:

– територіальна людська спільнота, що функціонує в межах МСВ за рахунок свого існування на відповідній території держави, виступає природним і оптимальним соціальним простором не тільки для існування конкретної людини та її асоціацій, а й для організації процесу споживання продукту, що виробляється в результаті локальної економічної діяльності або опиняється в ТГ в результаті обміну і виступає джерелом існування такої спільноти. Звідси проблематика конс'юмеризму є природною і профільною для ТГ та МСВ;

– територіальна людська спільнота, в основі організації та існування якої лежить усвідомлення її ідентифікаційної єдності на загальних засадах історії, географії, культури, мови, релігії та ін., є ідеальним суб'єктом втілення та дії комунітаризму, що виступає за еволюційний розвиток суспільства шляхом його реформування на засадах ринкової економіки при активній участі підприємницьких структур. Саме це трансформує ТГ в могутній суб'єкт-об'єкт впливу і реалізації ідеологічних чинників вільної економічної діяльності і споживання, а простір МСВ – у простір прояву екзистенційних інтенцій, потреб, інтересів, атитюдів жителів-членів ТГ та їх реалізації в умовах ринкової економіки і формування культури споживання, у результаті чого конс'юмеризм виступає як важлива якісна ідентифікаційна ознака успішної ТГ та людинорозмірного МСВ;

– ідеологія конс'юмеризму знаходиться в генетичному взаємному зв'язку з комунітарною теорією, бо вони обидва мають єдиний суб'єкт-об'єкт свого впливу – ТГ. Більш того, вони безпосередньо впливають на її стратегічний розвиток за рахунок побудови управлінської парадигми, що скерована не стільки на орієнтацію виробництва і трудової діяльності людини на екзистенційне споживання (це завдання є історично минулим), скільки на формування і зміну габітусу людини, що повертається від споживання до творчої діяльності.

¹ Червонный В.П., Милошунас А.В. Идеология коммунитаризма: путь к новой социальности. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideologiya-kommunitarizma-put-k-novoy-sotsialnosti>

² Кимлика У. Современная политическая философия / пер. с англ. С. Моисеева. Москва: Изд. дом. гос. ун-та Высшей школы экономики, 2010. 592 с. С. 271.

³ Иванова М.В. Идеология потребительства как феномен современного либерально-демократического общества. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ideologiya-potrebitelstva-kak-fenomen-sovremennogo-liberalno-demokraticheskogo-obschestva>

⁴ Гирц Клиффорд. Идеология как культурная система. URL: <https://magazines.gorky.media/nlo/1998/1/ideologiya-kak-kulturnaya-sistema.html>

⁵ Малицкий В.С. Идеология: сущность, структура, исторические типы: (соц.-филос. анализ): автореф. дис. ... д-ра филос. наук: 09.00.11. Ростов н/Д, 2006. 41 с. С. 10, 12–113, 22–123.

⁶ Споживання. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF_%D0%BE%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F

⁷ Кузнецов В.Н. Идеология: типологический аспект. Москва: Книга и бизнес, 2005. 816 с. С. 611.

⁸ Радаев В.В. Социология потребления: основные подходы. *Социологические исследования*. 2005. № 1. С. 5–17. С. 8.

⁹ Бакланова О.А. Коммунитаризм как философское основание современной теории коллективизма. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kommunitarizm-kak-filosofskoe-osnovanie-sovremennoy-teorii-kollektivizma>

Резюме

Калараш А.А. Конс'юмеризм та комунітаризм: актуальні питання детермінованості та взаємодії в межах територіальної громади.

У статті досліджуються актуальні питання детермінованості та взаємодії феноменів конс'юмеризму та комунітаризму в межах територіальної громади.

Доведено, що територіальна людська спільнота – територіальна громада, що функціонує в межах місцевого самоврядування за рахунок свого існування на відповідній території держави, виступає природним і оптимальним соціальним простором не тільки для існування конкретної людини та її асоціацій, а й для організації процесу споживання продукту, що виробляється в результаті локальної економічної діяльності або опиняється в територіальній громаді у результаті обміну і виступає джерелом існування такої спільноти. Звідси проблематика конс'юмеризму є природною і профільною для існування територіальної громади та функціонування місцевого самоврядування.

Ключові слова: комунітаризм, конс'юмеризм, територіальна громада, місцеве самоврядування, споживання, споживачтво, культура споживання, підприємництво.

Резюме

Калараш А.А. Консьюмеризм и коммунитаризм: актуальные вопросы детерминированности и взаимодействия в рамках территориальной громады.

В статье исследуются актуальные вопросы детерминированности и взаимодействия феноменов консьюмеризма и коммунитаризма в пределах территориальной громады.

Доказано, что территориальное человеческое сообщество – территориальная громада, функционирующая в пределах местного самоуправления за счет своего существования на соответствующей территории государства, выступает естественным и оптимальным социальным пространством не только для существования конкретного человека и его ассоциаций, но и для организации процесса потребления продукта, который производится в результате локальной экономической деятельности или оказывается в территориальной громаде в результате обмена и выступает источником существования такого сообщества. Отсюда проблематика консьюмеризма является естественной и профильной для существования территориальной громады и функционирования местного самоуправления.

Ключевые слова: коммунитаризм, консьюмеризм, территориальная громада, местное самоуправление, потребление, потребительство, культура потребления, предпринимательство.

Summary

Andriy Kalarash. Consumerism and communitarianism: current issues of determinism and interaction within the territorial community.

The article examines current issues of determinism and interaction of the phenomena of consumerism and communitarianism within the territorial community.

It is proved that a territorial human community is a territorial community that functions within local self-government due to its existence in the relevant territory of the state, acts as a natural and optimal social space not only for the existence of a particular person and his associations, but also for organizing product consumption, produced as a result of local economic activity or finds itself in the territorial community as a result of exchange, and acts as a source of existence of such a community – hence the issue of consumerism is natural and relevant to the existence of the territorial community and local government.

Territorial human community, based on the organization and existence of which is the awareness of its identifying unity on the general principles of history, geography, culture, language, religion, etc. – is an ideal subject of embodiment and action of communitarianism, advocating the evolutionary development of society through its reforming on the basis of a market economy with the active participation of business structures. This transforms the territorial community into a powerful subject-object of influence and realization of ideological factors of free economic activity and consumption, and the space of local self-government – into the space of manifestation of existential intentions, needs, interests, attitudes of community members and their realization in conditions market economy and the formation of a culture of consumption – as a result of which consumerism acts as an important qualitative identifying feature of a successful territorial community and a person of dimensional local self-government.

It is argued that the ideology of consumerism is genetically interrelated with community theory, because they both have a single subject-object of their influence – territorial community. Moreover, they directly affect the strategic development of such a community by building a management paradigm that focuses not so much on the orientation of production and human activity on existential consumption (this task is historically transient), but on the formation and change of human habit returning from consumption to creative activity.

Key words: communitarianism, consumerism, territorial community, local self-government, consumption, consumption culture, entrepreneurship.